

Житомирський державний педагогічний університет
імені Івана Франка

Курсова робота

на тему:

Дослідження впливу включеності в творчу діяльність
на усвідомлення здібностей в юнацькому віці

Соціально-психологічний факультет
спеціальність Психологія
Студентки III курсу 37 групи
Корнілової Марії Олександрівни

Викладач:

Портницька Наталія Федорівна

Житомир.- 2009

План

Вступ.....	2
Розділ 1. Розвиток творчості в юнацькому віці	
1.1. Механізми розвитку творчості.....	4
1.2. Усвідомлення здібностей в юнацькому віці.....	12
Розділ II. Дослідження впливу включеності у творчу діяльність на усвідомлення здібностей юнаками	
2.1. Особливості вивчення творчості та рефлексії в юнацькому віці	13
2.2. Процедура дослідження.....	16
2.3. Особливості усвідомлення творчих здібностей юнаками, що не включені у творчу діяльність	18
2.4. Особливості усвідомлення творчих здібностей юнаками, що включені у творчу діяльність	19
Розділ III. Дослідження творчого потенціалу в юнацькому віці	
3. Аналіз результатів дослідження.....	20
Висновки.....	22
Використана література.....	24
Додатки	

Вступ

Актуальність дослідження. Значна кількість матеріалів, присвячених психології юнацької творчості, розглядає цей феномен як нову фазу духовного життя особистості. Творчій діяльності у юнацькому віці присвячені праці Н.С.Лейтеса, В.А.Роменця, В.В.Клименка. Творчість у юнацькому віці має свої характерні особливості, це той ґрунт, на якому може вирости справжній таланти.

Творчість – це діяльність людини, що здатна перетворити природний і соціальний світ відповідно до цілей і потреб людини на основі об'єктивних законів дійсності.

Важливою особливістю творчої діяльності в юнацькому віці є відкриття юнаком свого неповторного внутрішнього світу, індивідуальності своєї особистості. Цей вияв самосвідомості полягає в тому, що юнак сприймає свої переживання, емоції не як відображення зовнішніх подій, а як стан свого внутрішнього Я, усвідомлює свою неповторність, неподібність до інших. Відкриття свого внутрішнього світу збуджує радість, хвилювання і водночас супроводжується тривогою. Якщо оточення приділяє увагу особистості юнака, його дозвіллева культура знаходиться на досить високому рівні. Це пов'язано з рефлексивним ставленням до участі в певній творчій діяльності. Як правило вид цієї діяльності був підказаний близькими людьми.

Юнацьке Я досить часто ще нецілісне, невизначене, його усвідомлення нерідко супроводжується тривогою або відчуттям внутрішньої порожнечі, яку необхідно чимось заповнити. У зв'язку з цим посилюється потреба у спілкуванні з однодумцями. Заняття творчою діяльністю приносять глибоке емоційне задоволення, а друзі, що розділяють інтереси юнака займають більше місця його житті, ніж батьки та інші члени родини. Творча діяльність у юнацькому віці вже має певну спрямованість на перспективний розвиток. Молода людина, оцінюючи свої здібності «бачить» задіяною в певну діяльність (мистецтво, спорт, комп'ютерні технології тощо).

Об'єкт дослідження – розвиток творчості у юнацькому віці.

Предмет дослідження – усвідомлення творчих здібностей у юнацькому віці.

Мета курсової роботи – вивчити особливості впливу включеності у творчу діяльність на усвідомлення здібностей юнаками.

Завдання роботи:

1. Проаналізувати особливості творчої діяльності у віці ранньої юності на базі теоретичних праць відомих фахівців в галузі вікової психології та психології творчості.
2. Провести дослідження юнацтва на включеність у процес творчої діяльності.

Гіпотеза: У свідомості юнаків, що включені у творчу діяльність, творчі здібності представлені у розгорнутому вигляді на рівні діяльнісного, операційно-когнітивного компонентів.

Розділ І. Розвиток творчості в юнацькому віці.

1.1. Механізми розвитку творчості

Творчість є шляхом перетворення світу та людини, самого творця. Але специфіка творчості полягає у тому, що в її перебігові й результатах не відбувається відчуження особистості. Передусім це стосується творчості музичної. Така особливість зв'язку творчості й особистості розкриває зустрічається і в юнацькому віці.

Загалом проблема творчості незора. Творчість присутня в усіх сферах людської діяльності, зовсім «нетворчих» на перший погляд. Творчий процес – багатогранне явище. Вважається, що творча діяльність характеризується більшою чіткістю та послідовністю творчого перебігу, натомість, творчість художня вирізняється невизначеністю [7, 114].

Творчість прагнули зрозуміти багато визначних мислителів. Творчість, за точним висловленням М.О.Бердяєва, є народження неіснуючого. Але, як наголошується постмодерною культурою, в людини залишається все менше можливостей створити щось справді нове.

Бо, з одного боку, зростає «бібліотека» культури, а з другого - дедалі обмежується право на помилку, без якої неможливі експеримент і творчість. Культурове більше починає розуміти творчість у суто психологічному сенсі суб'єктивного відкриття (В.М. Дружинін, Р. Мей, Л.В. Сохань, В.О. Тихонович, , Дж. Доллард, О.М. Лук, В.О. Моляко). Проте, коли людина розв'язує проблемну ситуацію, робить суб'єктивне відкриття (хай навіть відтворюючи вже відомі культурні взірці), для неї персонально - це зростання інтелектуальне й особистісне.

Творчу людину відзначає схильність до абстрактного вербального мислення, комбінаторних здібностей, здібність до абстрактного узагальнення, просторова уява, комбінаторне наочне мислення.

Творча діяльність, якої б вона не стосувалась сфери, завжди є цілісною єдністю найрізноманітніших психічних процесів і разом з тим володіє надситуативністю її цілеутворення. Творчий процес нескінченний: здавалося б кінцевий продукт не завершується, а переходить в новий.

У творчій діяльності людина усвідомлює себе у двох реальностях: у реально протікаючому часі життєво важливих подій і в умовному часі, творчо перетвореній дійсності. Це стосується лише творчої діяльності, а не будь-якої іншої.

Навіть у початковій творчій діяльності можна виділити формальний рівень виконання процесу та творчий рівень. Формальний рівень включає всю сукупність знань, умінь та навичок, необхідних для втілення творчої ідеї. Творчий рівень – це якісно нове прочитання завдання, пошук нових шляхів та форм вираження замислу [7, 115].

Індивідуальні розбіжності підтверджують тезис про те, що якості від яких залежить успішність діяльності не зводяться до підготовки: від цих якостей залежить легкість і швидкість набуття знань та вмінь. Це значить, що здібності не можуть бути просто задані зовні. Внутрішні умови розвитку, вікові та індивідуальні мають власні природні передумови. Здібності завжди несуть на собі відбиток індивідуальності.

Віковий розвиток пов'язаний як із підвищенням розумового рівня, так і зі зміною вікових особливостей. Для становлення інтелектуальних здібностей (продуктивності пізнавальних психічних процесів) важливим є не лише функціональний інтелектуальний рівень, але й вікові особливості розвитку.

Відомо, що вразливість молодшого школяра, активність підлітка, або ж романтичність та юнацький максималізм накладають суттєвий відбиток на своєрідність розуму.

З переходом на новий віковий ступінь внутрішні передумови розумового розвитку не лише надбудовуються над попередніми, але значною мірою витісняють їх.

Наступний рівень розвитку виступає у стійкому, свідомому прагненні отримання нових знань згідно інтересів та нахилів.

Існують не лише вікові, а й індивідуальні передумови формування здібностей. Серед індивідуально-природних передумов психічного розвитку виділяють якості типу нервової системи, які Б.М.Теплов визначає як задатки.

При розгляді вікових змін у зв'язку з розвитком здібностей слід звертати увагу на те, що хід вікового розвитку – нерівномірний.

Нерідко розумовий підйом виникає за рахунок вікових факторів і не має такого ж активного продовження [2, 9].

Найбільш перспективним є такий підйом інтелекту, котрий несе у собі деяку спрямованість, риси самовизначення. Раннє самовизначення особистості є невіддільним від спеціалізації її розумових здібностей. Особистісна спрямованість зумовлює актуалізацію здібностей і відображає можливості індивіда. В юнацькому віці спостерігаються прояви емоційного інтелекту та інтелектуальної творчості.

Поняття «емоційний інтелект» вводиться в психологічну літературу Г.Гарднером. Він висловив припущення, що існують кілька типів інтелекту: вербальний, логіко-математичний, просторовий, кінетичний, музичний, емоційний [17, 9].

Процес творчості розгортається в системі Я (психе, свідомість) - не-Я (таємниця, невідоме). Психологічне дослідження має безпосередньо справу з фактом, даним свідомості людини - інтуїцією, або «Я». Залучення до пояснення психічних фактів поняття «Я», його цілепокладальної діяльності, принципів дихотомії й екстремальності, допоможуть зрозуміти генезу - зародження, розвиток чи занепад психічних систем.

Креативна психічна система Я (психе, свідомість) не може існувати сама собою, вона повинна мати собі протилежне - не-Я (таємницю, невідоме у предметі), які перебувають у неперервному внутрішньому зв'язку й суперечностях.

Вихідною, необхідною для діяльності передумовою, є «Я», а предмет діяльності «не-Я». Їх поєднує у цілісність - психічне відображення, суб'єктивна і не завжди несвідома активність. Застосування в дослідженні цієї системи переборює ілюзію мислення і роз'ясняє, яким чином у самому «Я» укладається «не-Я», тобто те, що, здавалося б, не може мати місця в «Я».

Особливості психічної взаємодії людини з предметом схематично мають такий вигляд: Я - не-Я [6, 104].

«Я» у цій системі - активний творчий полюс - людина, яка раціоналізує психічні явища у взаємодії. «Не-Я» - предмет активності людини, яка має мету: а) пізнати й оволодіти ним та його властивостями або б) перетворити його на інший, досконаліший. Об'єднує у цілісність Я-не-Я зливають у суцільний інформаційно-енергетичний потік психічні явища. Цей потік іноді нагадує струмок з стрімкою течією, невинне багатоголосе повідомлення, що рухається в одному напрямі, безперервна активність, послідовні операції як у виробничому процесі, паводком виходить з берегів. Залежно від мети людина здатна потік психічного розкласти на частини й утворювати образи, думки та почуття про не-Я.

Підчас взаємодії у системі Я-не-Я одна сторона через свої зміни у психіці, зберігаючи якісну їх визначеність, відтворює у формі чуттєво-інтуїтивного відображення, в образах, почуттях та думках певні сторони іншої - предмета дій -не-Я. Чуттєво-інтуїтивне відображення - це смужка психічного, на якій людина здатна переживати помітне відчуття - його екстремум, а на максимумі впливу - неадекватне відчуття, внаслідок чого психічна система втрачає керованість [10, 3].

На думку В.А. Роменця, так само відбувається здійснення таємниць прихованих у предметі й упредметнення у сутність предмета вдатностей «Я».

На думку Енгельмаєра, у появі кожного винаходу спостерігається триакт, що складається з бажання, знання та вміння, тобто з накресленої мети, плану досягнення цієї мети і матеріального виконання.

До психології творчості Енгельмаєр відносить тільки виникнення задуму, а не його втілення. Проте у цілому теорія творчості цього вченого заслуговує на позитивну оцінку.

Відповідно до своїх вихідних позицій Енгельмаєр накреслює ступені творчого процесу. Першою дією є зародження задуму, акт, у якому головним діячем постає інтуїтивне мислення, пов'язане з певним бажанням, стимулом. Другий етап — це дискурсивне мислення, логіка, міркування та емпіричне дослідження. Із задуму, який свідчить лише про те, чого людина хоче, з'являється на світ те, що вона може. На третьому етапі винахідник вступає у двобій з матерією, аби свій план виконати реально. Було б великою помилкою нехтувати саме цим, третім етапом [7, 115].

Енгельмаєр обґрунтовує класифікацію людських обдарувань. Він позитивно ставиться до поділу Е. Кантом людських обдарувань на три класи - геній, талант і старанність. Ця класифікація збігається з теорією Енгельмаєра про триакт. Якщо взяти за головну характеристику етапів їхні основні рушійні сили — інтуїцію, рефлексію та рефлекс, то маємо три класи людей відповідно до їхнього обдарування — геній, талант, «рутина». Геній прокладає нові шляхи, таланти їх торують, а маса ними користується.

Енгельмаєр висуває такі ознаки людської творчості:

- 1) штучність, тобто створення культури
- 2) доцільність, яка передбачає певну мету, вирішує якесь завдання (користь, краса, істина, добро);
- 3) раптовість - творчість відрізняється від методичного мислення; 4) цілісність - творчий продукт має ідею, причому одну. Всі частини твору об'єднуються в певну цілісність.

Глибокий аналіз структури творчого процесу, його етапів, а також співвідношення в ньому свідомого і несвідомого дали Г. Гельмгольц та А. Пуанкаре.

Зокрема, Г. Гельмгольц так розкривав методи своєї творчої роботи: «Я мушу сказати, що для мене завжди були приємні ті галузі діяльності, в яких робота не залежала від вдалив випадковостей і «щасливих» думок... Досить часто вони вкрадались у моє мислення так, що спочатку їхня важливість не усвідомлювалась, і потім часто не можна було відтворити, за яких умов вони прийшли. Часто вони приходять ранком, коли я просинаюсь». Про це говорили і Гете в часто цитованих віршах, а також Гаус. Ці думки здебільшого з'являються під час легких прогулянок лісистими горами у сонячну погоду [21, 17].

Математик Л. Пуанкаре старанно записав умови, за яких він зробив деякі зі своїх відкриттів. Його спостереження збігаються з думками Гельмгольца, але він додав деякі теоретичні міркування: «Роль несвідомої роботи в математичних відкриттях здається мені незаперечною... Часто, коли людина працює над яким-небудь складним питанням, вона спочатку, працюючи, не досягає нічого. Потім вона відпочиває і знову сідає за стіл. Протягом першої півгодини вона ще нічого не знаходить, але потім вирішальна ідея відразу приходить їй у голову... Свідома робота виявилася більш плідною тому, що вона була перервана, і відпочинок відновив силу і свіжість розуму. Але більш імовірно, що відпочинок було заповнено несвідомою роботою.

Стосовно умов цієї несвідомої роботи слід зауважити, що вона неможлива, а в деяких випадках неплідна, якщо їй не передував і за нею не наставав період свідомої роботи. Ці раптові натхнення ніколи не можна викликати навмисне... Вони приходять після кількох днів вольових зусиль, які здавались абсолютно безплідними... Важливість цього, другого, періоду свідомої роботи можна навіть легко дослідити. Результати натхнення створюються працею... але, крім того, ці результати треба перевіряти».

Дослідники творчої діяльності визначають наявність таких етапів творчої роботи:

- 1) інтенсивне ознайомлення з проблемою;

2) відпочинок, або, радше, несвідома робота, котра відповідає визріванню думки;

3) перевірка і розробка нової ідеї.

Г. Воллес розмежував такі стадії творчого процесу: підготовка, визрівання, натхнення (осіяння) і перевірка істинності. На його думку, у повсякденному потоці мислення ці чотири стадії постійно перекривають одна одну, коли досліджуються різні проблеми. Навіть у пізнанні однієї і тієї ж проблеми мозок може несвідомо виношувати який-небудь один її аспект, будучи водночас свідомо зануреним підготовкою або перевіркою іншого аспекту цієї ж проблеми.

Існує ще інша підстава для встановлення етапів творчого процесу. Йдеться про задум та його здійснення як два найважливіші моменти і водночас етапи творчості [21, 34].

Специфічні риси творчості відшукуються в дії, спрямованій на створення нових продуктів, що є суспільно цінною ідеєю. Виникнення, конкретизація та матеріалізація ідеї відбувається з участю уяви. Ця ідея розвивається не сама собою, а тією мірою, якою вона втілюється в образ. Розкрити єдність чуттєвої та раціональної сторін образу, шляхи його втілення — значить зрозуміти істотні особливості творчого процесу.

Виникнення задуму образу, його ідеї має три взаємопов'язані між собою етапи - абстрактний задум (найбільш загальне спрямування образу, котрий формується), імпровізація та конкретний задум. Абстрактний задум ще не вказує на чітку спрямованість у розвитку образу. Щоб це стало можливим, у сферу творчого процесу слід увести «будівельний матеріал» як чуттєвого, так і раціонального характеру. Творчі пошуки такого матеріалу відбуваються у формі імпровізації. Сприятливі умови для неї створюють стимулюючі запитання. Експериментально було встановлено, що постановка цих питань покращує імпровізацію, особливо у тих випадках, коли питання стосуються осмислення та наочно-чуттєвого уявлення елементів образу.

Це пояснюється тим, що у взаємному переході чуттєвого і раціонального моментів образу, котрий формується (в імпровізації вони постають у формі міркування і живописання), приховані рушійні сили фантазійного процесу .

Зіставлення етапів технічної та художньої творчості показало, що технічно-пошукова діяльність характеризується більшою чіткістю та послідовністю творчого перебігу. Натомість, творчість художня вирізняється невизначеністю.

У технічній і у художній творчості важливу роль відіграє імпровізація. Її уривчастий, стрибкоподібний характер, поліаспектні пошуки елементів образу і зв'язків між ними — оптимальні умови продуктивності імпровізації. Коли настає виснаження фантазії у її роботі над одним фрагментом образу, здійснюється стрибок до другого, третього і т. д. Потім знову відбувається повернення до попереднього, на якийсь час залишеного фрагмента, чим уточнюється його структура [8, 16].

Встановлення загальної ідейної спрямованості образу і завершення імпровізації свідчать про виникнення продуманого цілеспрямованого підбору потрібних рис образу. Цей підбір — творчо ефективний спосіб побудови образу фантазії. Перший варіант має схематичний характер, наступні — більш визначений, яскравий. Останній, поглиблений варіант, є значною мірою творчим синтезом попередніх. У такому синтезуванні імпровізацій виникає конкретний задум. На його основі постають образи дійсності, які втілюються у творі.

1.2. У свідомлення здібностей в юнацькому віці

У ранньому юнацькому віці людина серйозно замислюватися над сенсом життя, своїми перспективами, майбутнім, особистими життєвими цілями, життєвим шляхом. Поступово з мрії, для якої все можливо, та ідеалу як абстрактного, часто недосяжного зразка починають вимальовуватися більш чи менш реалістичні плани дійсності, які часто пов'язуються з творчою діяльністю.

У свідомлення плину часу спонукає юну особистість до самооцінки, перегляду засвоєних у дитинстві цінностей, розуміння вічних цінностей (добра і зла, щастя і нещастя, значущого і незначущого, справедливості і несправедливості, краси і потворності, творчості і рутинності тощо), осмислення життєвих суперечностей, криз та успіхів власного розвитку).

У цьому віці молоді люди схильні, до переосмислення художніх цінностей, ідеалів [2, 98].

Історія світової культури дає численний перелік творів мистецтва та технічних винаходів, що були здійснені саме в юнацькому віці. Це твори Рафаеля, музика Перголезі, Моцарта, роман «Великий Мольн» був написаний Аленом Фурньє у 19-річному віці.

На розвиток творчих здібностей значною мірою впливають генотип та середовище. Одним з важливих чинників впливу на творчу діяльність є взаємодія генотипу та середовища. Спадкові задатки інтенсивно розвиваються в сприятливому середовищі, або ж, навпаки, середовище викликає протилежні дії. В обох випадках відбувається реалізація задатків особистості [18, 200].

Характерною особливістю юнацького віку є мрійливість, яка проявляється в примірюванні на себе різних творчих образів, прожиття цих образів та оцінювання себе та інших у запропонованих обставинах.

Розділ II. Дослідження впливу включеності у творчу діяльність на усвідомлення здібностей юнаками

2.1. Особливості вивчення творчості та рефлексії в юнацькому віці

Мислення в образах є складним психічним процесом, який включає результати безпосереднього чуттєвого сприймання реального світу та його відображення через образи. Уміння створювати образи різноманітні за характером, темпераментом, світосприйняттям – риса творця, що рефлексує. Образне мислення забезпечує формування узагальнюючих динамічних уявлень про навколишній світ і є відбиттям емоційного ставлення юнака до реальних та уявних життєвих колізій, їх етичною та естетичною оцінкою.

Переважна кількість дослідників виділяє рефлексію як підсумковий етап розв'язання певної проблеми, зокрема як рефлексивний аналіз і критичну оцінку здійсненої роботи [6, 455].

Однак рефлексивні мисленнєві процеси наявні й у процесі постановки проблеми, при формулюванні загальних висновків. Людина не просто оцінює результативність своїх дій, а ще й рефлексивно осмислює критерії, за якими вона виставляє власні оцінки. Зміст здебільшого розглядається у двох напрямках – зовнішньому та внутрішньому. У першому випадку він забезпечує умови розвитку особистості, у другому – постає як атрибут самої особистості на діяльному підґрунті ментального досвіду людини.

Рефлексивне юнацьке мислення передбачає, що у нього включається певний механізм, що впливає на почуття, асоціації, образи. Це період, коли закладаються основи майбутнього життєвого плану (хороша сім'я, успішна професія).

Досягти успіхів у професійній діяльності, успіхів особистісно значимих, можна лише за умови, коли ця професійна діяльність є суб'єктивно творчою і внутрішньо мотивованою.

Загальна картина динаміки ціннісного розвитку представлена у роботах О.Л. Музики, де показано, що обдарована особистість проходить ряд послідовних стадій: наслідування (дошкільний вік), співробітництво (молодший шкільний вік), конкуренція (підлітковий вік), орієнтація на цінності груп вищого рівня (юнацький вік), орієнтація на власні цінності (дорослість).

Власне період юності є тією критичною точкою, коли людина здатна сама вирішувати - переходити на вищі щаблі ціннісного розвитку, продовжувати розвивати творчість та обдарованість, чи ні.

Творча діяльність – особливий феномен, який вимагає від майбутнього фахівця творчого сприйняття учбового матеріалу і стимулює максимально можливе психосоціальне зростання кожної особистості. Характерною ознакою творчої діяльності є її рефлексивний характер. Це є процесом занурення особи у глибинні пласти загальнолюдського досвіду.

Модель рефлексивного виходу суб'єкта в метаплан діяльності, у форматі тих принципів, що перебувають ніби поза нею і водночас регулюють її протікання є вираженням глибинного досвіду особистості. Такий процес може здійснюватись різними шляхами:

- через прийняття особою стосовно соціокультурної діяльності зовнішньої позиції;
- завдяки усвідомленню норм, вихідних абстракцій і категорій мислення;
- з допомогою експлікації еталонів оцінки і контролю дії;
- через виокремлення орієнтирів та інваріантів життєвої активності.

Для реалізації творчого потенціалу необхідна рефлексивність, що створює передумови для самозміни, самотворення, самореалізації свого кращого природного та особистісного потенціалу.

Очевидно, що творча діяльність зумовлює важливі зміни у внутрішньому житті людини, спричинює прискорений розвиток її рефлексивного мислення і рефлексивної свідомості.

Усвідомлення засад власного руху-поступу передбачає оцінювання, аналіз раніше виконаних дій, процесів їх зародження. Загалом рефлексія організовує, впорядковує знання таким чином, щоб з'ясувати механізми, які породжують його, зробити очевидними ті наявні передумови, які були покладені в основу дії цих механізмів.

Рефлексія активізує передбачення, створює умови розгортання окремих рефлексивних актів.

В юнацькому віці творчість уже є складним процесом, де поєднуються емоційна та інтелектуальна сторони, виконавська майстерність та щоденна старанність. Ця єдність зумовлює явище естетичного переживання з усіма специфічними і характерологічними особливостями [18, 199].

Народження власного образу є результатом рефлексивного мислення, що включає переживання, творчу уяву і проекцію «Я-образу». Образи уяви не піддаються повному контролю суб'єкта. В ході створення і відтворення творчих образів детермінованими є лише певні їх аспекти, тоді як більшість з них залишаються відкритими уяві. Це є джерелом творчості.

2.2. Процедура дослідження

Дослідження включеності у творчу діяльність юнацтва проводилось на базі ВПУ № 17 Міста Житомира. Училище готує фахівців різних спеціальностей: електрозварювальників, бухгалтерів з основами вивчення комп'ютерних знань, операторів комп'ютерного набору та ін.

У дослідженні прийняли участь 10 юнаків віком 16-17 років, що навчаються на I курсі відділення «Оператори комп'ютерного набору». Всі учасники дослідження розпочали своє навчання в даному закладі після закінчення 9 класів загальноосвітньої школи. Навчання на відділенні «Оператори комп'ютерного набору» потребує від учня наявності стійкої уваги, зосередженості, здатності логічно мислити. Навчання групи досліджуваних складається з вивчення профільних дисциплін, дисциплін загальноосвітньої школи, етики та естетики.

Учні цієї групи відзначаються всіма характерними ознаками віку.

Молодь цього віку умовно можна розділити на такі групи:

а) суб'єктивно-гармонійна траспектива. Усі три часові модальності Я (минуле, теперішнє, майбутнє) взаємопов'язані у свідомості індивіда та однаково відповідають Я-ідеальному — уявленню людини про те, якою вона могла бути чи якою їй би хотілось бути;

б) нормативна траспектива. Актуальне Я більше тяжіє до майбутнього, ніж до минулого. Ставлення до Я-минулого критичне незалежно від міри наступності між ним та Я-теперінінім;

в) розірвана траспектива. Я-теперініє більше тяжіє до майбутнього, ніж до минулого, але майбутнє відірване від теперішнього. Усі три часові модальності усвідомлюються як окремі стани. Я-ідеальному відповідає тільки майбутнє;

г) консервативна траспектива. Я-теперішнє більше тяжіє до Я-майбутнього, яке ізольоване від минулого і теперішнього, не впливає на розвиток особистості;

г) інфантильна траспектива. Я-минуле та Я-теперішнє пов'язані, утворюють один полюс. На іншому полюсі знаходяться взаємопов'язані Я-майбутнє та Я-ідеальне. Це свідчить про низьку самооцінку та відсутність в особистості засобів для наближення майбутнього й оволодіння ним;

д) регресивна траспектива. Я-теперішнє віддалене від минулого і від майбутнього, ніби «випадає» з розвитку, не відповідає цінностям Я-ідеального.

Сприймання власного психологічного часу зумовлює внутрішню картину становлення особистості.

В групі досліджуваних протікає звичайне життя, типове для багатьох професійних училищ – навчання поєднується з учбовою практикою. Викладачі з виховної роботи намагаються вплинути на дозвілля учнів, зробити його творчим та змістовним. Для цього в училищі проводяться різні заходи – концерти художньої самодіяльності, вечори відпочинку, конкурси тощо. Частина учнів із задоволенням включається в культурно-масову діяльність, частина уникає участі в культурно-мистецьких заходах училища.

Дослідження проводилось в два етапи. Перший етап дослідницької процедури складався з бесіди та анкетування. Анкетування ставило своєю метою виявити відношення учасників до творчої діяльності. Запитання анкети формувались так, щоб визначити зацікавлення учнів творчою діяльністю, чи, навпаки, байдуже ставлення до акту творчості.

В дужках були орієнтовні підказки щодо вибору певного виду мистецтва для того, щоб учень скоріше визначився у відповіді. Загальновідомо, що деякі юнаки упереджено ставляться до класичного мистецтва. Вони «живуть» сучасною субкультурою оскільки вона найбільш адекватно відповідає їх світосприйняттю, їх смакам та умінням.

Наступний етап дослідження полягав у заповненні досліджуваними бланків дослідження включеності у творчу діяльність. Учні відзначали свої уміння та висловлювали власну оцінку цих умінь

2.3. Особливості усвідомлення творчих здібностей юнаками, що не включені у творчу діяльність

Як свідчать спостереження психологічних досліджень, юнацький вік для сприйняття різних видів і жанрів мистецтв відзначається деякими специфічними особливостями. В юнацькому віці людина уже володіє певним комплексом знань, життєвим досвідом, певними художніми смаками, розширеним емоційним полем. У юнацькому віці людина здатна сприйняти й оцінити музичний твір, картину чи скульптуру, кінофільм чи виступ художньоїсамодіяльності з огляду на життєвий досвід.

Емоція, настрій, відчуття смислової наповненості твору мистецтва сприймається в юнацькому віці з особливою гостротою, якщо людина має певний рівень підготовки, тобто має навички включеності у творчу діяльність. Коли ж досвід творчої діяльності відсутній, спостерігається відсутність емоційного відгуку і байдужість до сприйняття творів мистецтва. Включеність у творчу діяльність зумовлюється розвитком естетичного смаку, зацікавленістю не лише видами мистецтва, а й інтересом до інших видів діяльності. Юнаки, що не включені в творчу діяльність, відзначаються пасивним ставленням і до інших видів діяльності (навчання, фізична праця тощо). Ця молодь відзначається відвертим неприйняттям того, що їй незрозуміло, наприклад, класична музика.

Молодь, що не включена в творчу діяльність, шукає примітивних розваг, де б можна було реалізувати свою енергію.

Юнаки, що не включені в творчу діяльність, схильні до заниженої самооцінки, що негативно впливає, як на учбовий процес, так і на інші види діяльності. Як правило, у цієї частини молоді беззмістовне дозвілля.

2.4. Особливості усвідомлення творчих здібностей юнаками, що включені у творчу діяльність

Юнаки, що включені в творчу діяльність, виявляють такі компоненти особистості, як раціональна та емоційно-чуттєва, вольова сфера, уява та підсвідомість, що зумовлюються життєвою позицією та світоглядом. Ця група юнацтва здатна до сприймання мистецтва. В процесі ознайомлення молоді з творами мистецтва формується їх естетична свідомість, духовний світ, розвивається когнітивна сфера. Спілкуючись з мистецтвом, особистість відчуває більшою чи меншою мірою вплив на всі компоненти духовного світу. Це уява, естетичне чуття, думка.

Естетична і художня свідомість через сприйняття поєднує інтуїтивну, емоційно-чуттєву сферу з мисленнєвою і раціональною. Так, при вирішенні будь-якої проблеми активізується уява, діяльність якої приводить до інтуїтивного знаходження відповідних суджень. В процесі включення в творчу діяльність уява та інтуїтивні судження відіграють першочергову роль. Нові уявлення, враження викликають різноманітні форми діяльності уяви. Збуджена уява, у свою чергу, сприяє задоволенню потреби у творчому самоствердженні, що так важливо для юнацького віку.

Молодь, що включена в творчу діяльність, здатна інтерпретувати цю діяльність на усі сфери життя. Така людина здатна виконувати завдання творчо і нестандартно. Молоді люди, захоплені творчою діяльністю, сприймають життєві реалії через призму нетрадиційного підходу у вирішенні складних життєвих конструктів. Крім того, у молоді цієї групи розширене емоційне поле, тобто готовність сприймати нове в мистецтві, науці, інформаційних технологіях. Ця молодь не лише здатна емоційно відгукуватись на нові явища в культурі та науці, але й має навички творчої результативної праці.

Розділ III Дослідження творчого потенціалу у юнацькому віці

Аналіз результатів дослідження

У юнацькому віці активно спрацьовують усі рівні естетичного сприймання, але особливо популярним є самостійний та стихійний рівень сприймання. Кожна людина по-різному буває залученою до творчої діяльності: організовано чи з власної ініціативи, обмежується випадковими контактами з мистецькою творчістю чи проявляє до неї стійкий інтерес.

В залежності від того, наскільки активно молодь знаходиться під впливом творчості, значною мірою визначається її досвід, погляди, смак.

Самостійне залучення особистості до творчої діяльності з часом переростає у мистецьке самовиховання.

Включення у творчу діяльність молоді виступає засобом розвитку її внутрішнього світу, що пов'язане з формуванням особистісних якостей, наповненням її уявлень відчуттями, ціннісними переживаннями та смислами.

У юнацькому віці на перший план виступає самостійність, розвиток творчої ініціативи, потреба у самовдосконаленні, виявлення моральної позиції, естетичних поглядів. Особистісна парадигма робить юнака творцем власної діяльності, що передбачає включення його особистісних функцій у різноманітні види діяльності. Індивідуальний досвід набуває значення лише тоді, коли пошук знань сповнюється особистісним смислом і базується на інтелектуально-пізнавальній та позитивній емоційній активності. Включення у творчу діяльність поєднує в собі суб'єктивне емоційне осмислення творів мистецтва поряд із їх логічним осмисленням. У юнацькому віці відбувається формування естетичного смаку, становлення світоглядної позиції.

Група досліджуваних відзначається неоднорідністю захоплень, інтересів та смаків. Більшість юнаків не виявляють зацікавленості театром, класичною музикою та образотворчим мистецтвом.

Проте, троє з десяти досліджуваних виявили зацікавленість до живопису та скульптури, театрального мистецтва, мистецтва хореографії.

З десяти досліджуваних семеро учасників відзначаються пасивністю, не виявляють зацікавлення класичними видами мистецтва. Серед відповідей, що визначають інтерес до певних видів мистецької діяльності, вони називають кіно (комедійний жанр, детектив, бойовик), а також виявляють інтерес до прослуховування музики в стилі рок. Ця група юнаків в учбовій діяльності виявляє посередні успіхи.

Троє досліджуваних в анкетних відповідях домінантними вибирають образотворче мистецтво, мистецтво танцю, театр. В бесіді виявляється, що їх приваблює не лише класичне мистецтво, а й різні нові мистецькі форми (боді-арт, скульптура в пленері та ін.).

Висновок

Курсова робота «Дослідження впливу включеності у творчу діяльність на усвідомлення здібностей юнаками» є намаганням вивчити особливості творчої впливу творчої діяльності на процес навчання.

В процесі включення учнів в культурно-мистецьку діяльність активізується аналітико-синтетична діяльність мозку, уява, фантазія.

Ці процеси сприяють оптимізації учбового процесу, оскільки це пов'язано із створенням образів предметів, ситуацій, обставин через приведення наявних у людини знань у нову комбінацію, а це необхідно в кожному виді діяльності. В процесі співу, прослуховування розвиваються два види уяви – відтворювальна і творча. Але творча уява розвивається більш інтенсивно завдяки організації спеціального заняття (репетиції). Це стосується тих юнаків, котрі приймають участь у художній самодіяльності. Вони є активним ядром групи.

Ці учні завжди зайняті корисними справами, у них майже немає вільного часу, оскільки дозвілля заповнене творчою працею.

Творчі здібності — індивідуально-психологічні особливості, що виявляються в діяльності, є умовами її успішного виконання і спричиняють відмінності в динаміці оволодіння необхідними для людини знаннями, навичками і вміннями. Здібності, як найсуттєвіші риси людини активно проявляються на кожному віковому етапі. Проте, в юнацькому віці творчі здібності – це усвідомлена рушійна сила, що налаштовує людину на творче прогнозування свого майбутнього. Це вже - стійкі особливості, властивості, що визначають більшу успішність діяльності однієї людини порівняно з іншою. Вони виявляються в різних видах діяльності і сприяють її успішному виконанню.

На прикладі учнів ВПУ № 17 була здійснена спроба виявлення здібностей до певної творчої діяльності та зіставлення цих здібностей з учбовими вміннями.

Юнаки, що включені в творчу діяльність швидше і легше освоюють навчальні операції, ніж ті, хто байдуже відноситься до культурно-мистецьких заходів училища. Юнаки, що включені в творчу діяльність, успішно справляються із учбовими завданнями, виявляють в ній ініціативу і творчий підхід. Вони не просто виконують певні завдання, а володіють засобами, необхідними для цього, технікою роботи і вдалим і доречним застосуванням ініціативи. Учбові здібності цих юнаків спираються на наявні знання, навички та вміння і розвиваються в контексті розвитку творчих здібностей.

На даному прикладі можна переконатись, що навчання і творчі захоплення юнаків мають різну спрямованість і відповідають різним видам діяльності, але вони взаємопов'язані і необхідні для гармонійного розвитку особистості. Творчі здібності є складним поєднанням різних психічних властивостей і якостей, що взаємно доповнюють одна одну, забезпечують успішне виконання діяльності й допомагають добитися мети різними шляхами.

Вивчення впливу творчих здібностей юнацтва необхідно для їх виявлення та розвитку, створення умов для реалізації потенціальних можливостей кожного індивіда, індивідуальні якості якого визначають успішність виконання ним творчої діяльності різного характеру.

Елемент творчості може бути присутній в різній діяльності людини. Це сприятиме розвитку універсальних творчих здібностей кожного.

Психологічний механізм здібностей зумовлений такими факторами, які впливають на феномен розвитку людини різними специфічними шляхами.

Творчість пробуджує фантазію та уяву людини, впливає на розвиток її мислення. Заняття мистецькою діяльністю, участь в художній самодіяльності стимулює до активізації інших видів діяльності, сприяє формуванню естетичних, пізнавальних та емоційно-мотиваційних функцій, розвитку творчого мислення, здібностей, комунікативності, а також позитивних якостей характеру (систематичності, працьовитості, наполегливості у досягненні мети).

Список літератури

1. Анікіна, Т., Горбуліч Г. Музичний інтерес, як духовна домінанта особистості // Мистецтво та освіта. – 1999. - № 4. – С. 17-20.
2. Власова Л.П. Творчество юных. – Л. – 1997. – 214с.
3. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень/ В.О. Моляко, О.Л.Музики.- Житомир.- 2007.- 320с.
4. Кон, И.С. Психология юношеской дружбы. – М. – 1973. – 90с.
5. Кон, И.С. Психология ранней юности. – М. – 1989. – 254с.
6. Клименко В.В. Психологія творчості. - К.- Центр навчальної літератури.- 2006.- 479с.
7. Кудрявцев В.Т. Творческая природа психики человека // Вопросы психологии. - № 3. – С. 113-120.
8. Ляшенко, О. Музика і час. – К. – 1985. – 256с.
9. Матюшина А.М., Сиск Д.А. Одаренные и талантливые дети//Вопросы психологии.- 1978.- №3.- С.85-95.
- 10.Мейснер Т. Вундеркинды: Реализованные и нереализованные способности.- М.- 1997-357с.
- 11.Пономарев Я.А. Психология творчества.- М.- 1976.- 303с.
- 12.Пономарев Я.А. Фазы творчества и структурные уровни его организации//Вопросы психологии.-1982.-№2.- С.5-13.
- 13.Психология одаренности детей и подростков/ Н.С.Лейтес.- М.: Академія.- 1996.- 416с.
- 14.Роменец В.А. Психологія творчості.- К.: Либідь.- 2001.- 288с.
- 15.Савчин, М.В., Василенко, Л.П. Вікова психологія. – К. – 2006. – 360с.
- 16.Сакович, І.В. Народне мистецтво у вихованні підростаючого покоління. – К. – 1977. – 158с.
- 17.Салій, В. Художній образ у музичному мистецтві // Мистецтво та освіта. – 2009. - № 1. – С. 8-10.

- 18.Скрипченко, О.В. Вікова і педагогічна психологія. – К. – 2007. – 399с.
- 19.Степанов, О.М., Фіцула, М.М. Основи психології і педагогіки. – К. – 2003. – 502с.
- 20.Теплов, Б.М. Избранные труды в 2-х томах. – М.: Педагогіка. – 1985. – 328с. Т. 1.
- 21.Тимчук М.Ю. Особливості художньої діяльності дітей та підлітків. – К. – 1978. – 98с.
- 22.Цимбалюк, І.М., Яницька, О.Ю. Загальна психологія. – К. – 2004. – 304с.
- 23.Яковлева Л.П. Творческая активность юношества и досуг. – Самара. – 1987. - 114с.